

**Forsvar for Rector ved Roskilde Kathedralskole,
Mag. Berndt Schnabel,**

i Anledning af en ham efter hans Død (1754) tillagt
Uretfærdighed.

af

Dr. S. N. S. Bloch.

Neppe har denne i sin Tid saa berømte Rector nogenstunde drømt om, at han henvend et Aarhundrede efter hans Død skulde behøve en Forsvarer af sit gode Sindelag imod sine Disciple, endstige faae denne i sin nuværende 7de Eftermand. Anledningen hertil er givet i en af vor høifortjente Historiker og utrættelig flittig Literator Hr. Statsraad Molsbech i 2det Hefte af hans „historisk-biographiske Samlinger, Kbhavn 1849“, meddeelt interessant Biographie af den forlængst afdøde Provst David Grønlund, udgivet efter dennes efterladte Optegnelser af den for saa Aar siden afdøde forhenværende Rector for Ribe Skole, Dr. og Prof. P. N. Thorup, hvilket Stykke har været af en særegen Interesse for mig, ikke blot fordi jeg i min Barndom har kjendt og endnu godt husker hiin gamle Provst, hvis i vor Literærhistorie ikke ganske uvigtige Bestræbelser her omhandles, men i Særdeleshed fordi det, der her efter hans egne Optegnelser berettes om hans besværlige Tid som Discipel i Roskilde Skole fra 1724 til 1736 under dens ovennævnte Rector, kommer i nogen Strid med hvad jeg i mit Program „Bidrag til N. Domscoles Historie 1ste Hefte“ udg. 1842 i 4to S. 63 fg. har havt Grund til

at berette om hiin, efter Alt hvad jeg kan skjønne, høist agtsværdige Skolemand, paa hvis Minde jeg derfor ikke vilde, at der uimodsaagt skulde heste nogen ufortjent Plet.

Men førend jeg kommer til at tale om ham, vil jeg først hvad Grønlund selv angaaer berigtige en stor, skjøndt i sig ikke vigtig, chronologisk Urigtighed i bemeldte hans Biographie, naar det S. 196 hedder, at han, som 1747 var bleven residierende Capellan til St. Catharinae Kirke i Ribe, „forblev i dette Embede i 18 Aar indtil han under 8de Febr. 1765 blev forflyttet til Darum Sognefald“, hvilket strax fraspærkede mig at læse, da jeg, som i Juni 1775 kom med mine Forældre til Ribe, meget tydelig kan erindre ham som Capellan sammesteds endnu et Par Aar derefter, ja det endydermere modbevises af Prof. Thorup selv, som baade kort derefter S. 200 omtaler Forretninger, der i Aarene 1769 og 1772 overdroges ham som Capellan i Ribe og en Cancellieskrivelse af 5te Jan. 1775, hvori han udtrykkelig tituleres saaledes, og endelig S. 205 Thorup selv beretter det uden tvivl ene Rigtige, at Grønlund først den 3die Septb. 1777 (altsaa først 30 Aar efter hans Ansættelse i Ribe) blev kaldet til Sognepræst for Darum og Bramminge Menigheder ¹⁾, ligesom og at „hans Bog om Hexeri i Ribe udkom 1780, da han paa tredje Aar havde været Præst i Darum.“

Dog dette være kun bemærket i Forbigaaende. Jeg kommer nu til det, som her var min Hovedsag, at kaste et Blik paa Ungdommens Behandling i Roskilde Kathedralskole i de Aar, bemeldte Provst Grønlund som Discipel frekventerede samme, og derved at afvende noget af den Skygge, der ved hans Beretninger desangaaende kommer til at hvile paa en,

¹⁾ Saaledes beretter og Galtzen i sin Beskrivelse over Kjøbst. Ribe, S. 184 og Nyerup i hans Literatur-Lexikon.

efter alt hvad jeg kan skjønne, dog ikke haardhjertet Rectors Minde, hvilket jeg saa meget mere finder mig foranlediget til, som jeg selv i bemeldte Biographi S. 189 og 191 med lidt Ironi sigtes for at have kaldt denne Rector, under hvilken de Voldsomheder, som Forfatteren fortæller at have udstaaet, kunde finde Sted, „en ulignelig og mod sine Disciple hjærlig-sindet Lærer“; hvilken Dom sal. Thornup vel neppe vilde have tilskrevet mig, dersom han havde agtet lidt noiere paa mine Ord, i hvilke det ikke er efter min Dom at Schn. saaledes roses. Han var død 18 Aar før jeg blev født og over 61 Aar før jeg blev hans Eftermand i Roskilde, hvor Ingen mere levede, af hvem jeg dengang, endfænge atter 27 Aar senere, da jeg i Programmet kom til at omtale ham, kunde erfare noget om hans Charakter. Jeg havde da ingen anden Kilde at se af, end Historiefriveren i Almindelighed har, nemlig troværdige skriftlige Beretninger, hvorefter mine Ord ogsaa ifkun ere følgende: „Iblandt disse (o: de af Schn. dimitterede Disciple) var og Conferentsraad Esaias Fleischer, som i sin Levnetsbeskrivelse Kbh. 1785 S. 13 fg. roser ham som „en ulignelig Skolemand, brav Lærer og mod sine Disciple hjærlig Rector“. Om denne Betragtning's Rigtighed havde jeg saa meget mindre Grund til at nære nogen kritisk Tvivl, som Fleischer selv havde været baade hans Discipel og i nogle Aar Lærer under hans Rectorat, samt selv ytrer sin Misnoie med den i de lavere Klasser i hans Skoleaar hyppige Brug af Rijet, altsaa vel ikke vilde have rost den Rector som hjærlig-sindet, der hyppig betjente sig deraf; ligesom og hans Vidnesbyrd, selv om jeg havde anført dette anderledes end som saadant, nok maatte kunne veie op mod en gammel Mands Beretning om en enkelt Begivenhed fra hans Barndom, om hvis fulde Troværdighed vi nedenfor skulle see, at der endog findes Grunde til at tvivle. Ja selv om jeg ikke havde havt

Fleischers Vidnesbyrd for mig, hvorvaa ogsaa Giesing, der levede Schnabels Tid saa meget nærmere og mulig endog har været hans Discipel, i sine biographiske Optegnelser beraaber sig, mangler jeg dog ikke flere Data til at domme fordeelagtigt om hans Sindelag. Thi om man end ikke kan slutte noget i denne Henseende af det Hreminde, sal. Justitsraad Sartorph, der sex Aar efter hans Død blev Conrector ved Skolen, har sat ham i sit Program Memoria Schnabeliorum, patris & filii, fordi deri ikke meldes noget Specielt om hans Sindelag mod Disciplene, men kun om hans literære Fortjenester, og Sartorph selv havde Ord for at være en streng alvorlig Rector, hvorom kan læses i H. Steffens's bekjendte „Was ich erlebte“, saa synes dog et ikke ringe Vidnesbyrd at ligge i den, ogsaa i mit Program anførte Kjendsgjerning, at ved Schnabels Forfløttelse hertil fra Kjøge Skole, som han efter Sartorphs Beretning havde fra en saagodtsom aldeles oplest Tilstand, da den kun havde to Disciple, havet til stor Anseelse, 10, siger ti, af hans derværende Disciple fulgte med ham til Roskilde Skole, uden at hiin dog derved udtomtes, hvilket jo dog vidner om, at han maa have været en høit elsket Rector, da i modsat Tilfælde idetmindste ikke et saadant Antal vilde have fulgt ham. Fremdeles har jeg for mig en heel Deel egenhændige Breve fra ham til Biskopperne Worm og Hersleb, som Hs. Excell. Hr. Biskop Mynster har havt den Godhed tilligemed andre N. Skole vedkommende Papirer at udlaaene mig fra det biskoppelige Archiv, hvilke Breve, som ofte ere skrevne i en mere fortrolig Tone, end den sædvanlige tørre Embedsstil tillader, og nogle Gange ogsaa omhandle enkelte Disciplinstilfælde, flere Steder robe den Charakter, som Fleischer tillægger ham, f. Ex. ved hans Misbilligelse af Conrector Rings usorgtunge, og endnu mere af Hørerens Ungers haarde og smudsige Straffemaade, om hvilken Lærer

Grønlund selv beretter, at han, da Gr. kom i hans Lectie (eller, som man nu kalder det, Klasse) „havde aflagt Noget af den tyranniske Strengthed, som kort før nær havde kostet ham hans Embede“, hvilket udentviøl maa tilskrives Schnabel, som vel under denne Betingelse har medieret Sagen, saa at Gr. intet har paa hiin Hører at klage. En Rector er i saadanne Tilfælde i en vanskelig Situation, naar han, for at vedligeholde en Lærers Anseelse, skjøndt han i Hjertet misbilliger dennes Udfærd mod en Discipel, dog ikke ganske aabensbart eller directe tør give denne Medhold og derfor let kan faae Udscende af at have været uretfærdig eller ligegyldig i Henseende til Disciplenes Vel. Saaledes kan det vel og undertiden være gaaet Schnabel. Bedst derfor, naar Læreren, om han har overilet sig, er saa retsindig, selv at gjøre det godt igjen, hvilket med den let forsonlige Ungdom ikke er nogen vanskelig Sag og som oftest lader sig gjøre med et venligt Ord, skjøndt endnu bedre, om han aldrig lader det komme til nogen Nødvendighed heraf.

Smidlertid vil jeg dog hermed ingenslunde nægte, at Schnabel med al den Godmodighed eller Kjærlighed imod Disciplene, som man kan tillægge ham, vel ikke kan have hævet sig nok over Datidens pædagogiske Princip, „at der udfordredes Strængthed og Frygt for Legemsstraf til at forebygge Dovenskab i at forberede sig og lære Pensn eller Skjodesløshed i skriftlige Arbejder, ligesaa strengt som andre grove Forseelser,“) skjøndt det dog allerede i hans Tid ved Skoleforordningen af 1739 var forbuden Lærerne „med Hug og Slag at tvinge deres Disciple til at lære“, hvad og ordret gjentages i Forordn. af 11te Mai 1775 § 22, men til Beviis paa Sand-

1) I et Brev til Bisoppen regner han det blandt sit Embeds Besværligheder, at skulle helde Styr paa saa mange ryggesløse Skraber, som den Tid udentviøl endel af de fuldvogne Disciple vare.

heden af Digterens Ord quid proficiunt leges sine moribus (eller, om man vil tillade den lille Forandring, contra ævi indolem) vanæ, dog endnu længe blev saa lidet taget til Følge, at man vel kunde herom sige, som samme Digter om Raaheden i den latinske Poesie, in longum tamen ævum mansere hodieque manent vestigia ruris, og jeg selv i det siden ophørte Maanedsskrift for Literatur har faaet Utak, fordi jeg fandt det hensigtsstridigt ved Straffe at ville befordre en Flid, som kun kan have sin rette Rod i den Lyst til Kundskab, som det maa være Læreren's Hovedsiemod at vække, og i Henseende til andre Forseelser og Uordener hellere bruge præventive og naturlige Forholdsregler end forpørlige Straffe. Saameget mindre vare altsaa slige pædagogiske Principer dengang, da Tonen i det hele Opdragelsesvæsen var strengere, og man troede at burde bogstavelig følge Salomons Ord, „hvo som sparer sit Riis, hader sin Son“, endnu saa almindelig erkjendte, at Forbudet i den Gramske Skoleforordning, og senere gjen- taget i den Guldbergske af 1775, endnu kunde bringe det i fuldkommen Anvendelse. Kan det ikke engang i vore liberalere Tider gjøre sig allevegne fuldkommen gjældende, hvor vil man da vente, at det for et Seculum siden ganske skulde have kunnet det.¹⁾ Det er derfor ingenlunde noget Beviis paa et

¹⁾ Mærkeligt nok, at der i vor nyeste hidtil endnu for endel gjældende Skoleforordning af 7de Nov. 1800 endog er gjort et saadant Tilbagestridt, at det Forbud med „at tvinge Disciplene med Hug og Slag til at lære“, hvis Rigtighed allerede 1739 var indseet, er udeladt og ombyttet med den noget tvetydige § 53, hvori Ordene ere satte saaledes paa Skræner, at det hverken sees, naar Legemsstraf maa anvendes, ei heller er klart, om det er al Legemsstraf der forbydes enkelt Lærer at anvende, eller kun den (et demonstrativt Vrenomen, som da ei burde have været udeladt), som kunde medføre Skade for Disciplen's Helbred, hvilket et blot Dreffigen af en haard Haand endog kan, derimod de ferdums værre Haandtager af et tykt Riis eller en brugelige Kettingslag ei saa let kunne og altsaa nu ei ere forbudne den

„ufjærligt“ Sindelag mod Disciplene, om Rector Schnabel ikke i Henseende til Disciplinens Strengthed hævede sig nok over sin Tidsalder og ansaae Hug for nødvendige ikke blot til at holde Styr paa „en Hob ryggesløse Krabater“, hvorom jeg ovenfor har anført hans Ord, men selv til at vedligeholde Flid og Noiagtighed i at lære hvad der foresattes dem, naar han kun ikke deri var alt for haard eller uretsfærdig, for hvilket der intet Beviis gives, og som ogsaa vilde stride imod den Godmodighed, hvorfor han i sin Tid var bekjendt. Ja Grøn-
lund friskjender ham paa en Maade endog selv i denne Hen-

Lærer, som maatte falde paa at anvende slige Midler. Thi vel henvises der til en Instrux, som bebudes, men den er ingeninde siden bleven givet, og ligesaa lidt ere de enkelte Resolutioner, som ifølge Rosenvinges Samlinger skal være givne til enkelte Skoler, enten almindelig bekjendtgjorte, eller tilkjendegive, hvilket Slags Straffe der tillades den enkelte Lærer eller i hvilke Tilfælde, saa at Anledning til DisSENS imellem Rector og andre Lærere derom, eller til Klage af dem, der troe sig fornærmede, derved ingenlunde er hævet. Og ligesaa lidt er det klart, hvad der i Forordningens næste § foreslaaes ved de ikke forud emtatte „strængere Straffe“, eller af hvem eller hvorfor de maae anvendes, (i § 49 bebyndiges den enkelte Lærer kun til at „vise den Discipel, der forseer sig mod Skoleleven, tilrette). Det synes saaledes, at den daværende Direction har været forlegen og uenig med sig selv, for ikke i saa tilfælde et Punkt paa den ene Side at give sig slap Toile til Vilkaarligheden, eller paa den anden at overskride hvad Tidsalderens Humanitet syntes at byde, og derfor hellere har opfat en nærmere Udsærdigelse af Instruxen, med hvilken det imidlertid, da Forlegenheden stedse blev den samme, er vedblevet at trække sig i Langdrag. Vedre altsaa, om man ibetmindste havde ladet de tvende ældre Forordningers bestemte Befalinger forblive i Kraft, hvorom vel ogsaa nu Meningsforsjelligheden fordetmeste har tabt sig, og Charakterer eller rettere Annotationer i Charakterbogen for andet end Forsømmelser kunne være det Straffemiddel, der uden Betænkelighed kunde være den enkelte Lærer overladt. I den provisoriske Plan endelig findes ikke et Ord om Disciplinen, hvilket dog synes at ville have været saa meget mere nødvendigt, som Skolen bliver fereget med en heel Klasse ældre Disciple, hvori vilkaarlige Legemsstraffe altermindst kunne være passende.

seende, naar han efter Thorups Beretning fortæller, at, da han, efterat have tilbragt 9 Aar (en ganske artig Tid) i de lavere Klasser, altsaa vel heller ikke har været synderlig slittig, endelig kom i Mesterlectien, „sik han ogsaa der mange Hug af (som Thorup med Hensyn til hine Ord i mit Program ironisk siger) den foromtalte kjerlige Rector, fordi det faldt ham vanskeligt at lære noget udenad med den Noagtighed, som denne krævede,“ (med andre Ord, fordi han ikke derpaa anvendte den behørig Eflid, hvad da og Thorup selv anseer for sandsynligt, thi kun derfor, ikke fordi „det faldt ham vanskeligt“, som Or. noget besmykkende udtvykker sig, kunde det falde Rectoren ind at give ham Hug): men da han derefter bad til Gud og fattede det alvorlige Forsæt at anvende al mulig Eflid, „varede det ei længe, førend Rectoren med Forundring bemærkede den Forandring, der var foregaaet med ham, og fandt efter den Tid aldrig nogen Anledning til at skjende paa ham, endstige tildele ham nogen legemlig Straf,“ og til Slutning efter tre Aars Forløb dimitterede ham med et meget hæderligt Testimonium til Universitetet. Heri viser det sig da, at det ikke var af noget ukjærligt Sind, at Schnabels Strengthed flød, men kun fordi han efter Datidens Princip ansaae det for nødvendigt derved at holde Disciplene til noagtig Eflid; ikke heller af den Brantenhed, Varskhed, Hestighed og Bizarreri, som Or. maaskee ikke med Uret tillægger nogle af sine tidligere Lærere, og Fleischer altsaa har Ret i sin ovennævnte Dom om Rectoren. Thi naar Thorup S. 191, ligesom til Gjendrivelse af det, jeg har sagt om Schnabels kjerlige Sind, bemærker, at netop Hørerens H. M. Lindberg, som efter min Beretning ved sin Forsømmelighed og uanstændige Opførsel udenfor Skolen tildrog sig Rectors Misforneielse i den Grad, at han omsider maatte tage sin Afsted, gjorde i sin Omgang med sine Disciple en rosværdig Undta-

gelse fra de andre Lærere, idet han efter Os. Beretning ikke blot besad ypperlige Gaver til at undervise, men og fattede en Yndest for denne, som næsten grændsede til Partisthed, og søgte at indgyde ham Tillid og Frimodighed, da er dette vistnok meget at rose, men bliver dog intet Beviis mod Schnabel i fornævnte Henseende, thi det var jo naturligviis ei derfor, at han var misfornøiet med L., hvem han og flere Gange advarede, og hine gode Egenskaber kunne meget vel have fundet Sted hos ham og fortjene Roes, uden derfor at hæve Gyltigheden af Grunden til Rectors Misfornøielse med ham i andre Henseender. Lunkenhed i Embedsforelse og et uordentligt Levnet udenfor Skolen kan ligesaavel forenes med gode Underviisningsgaver og Godmodighed imod Disciplene, som overdreven Strengthed mod disse med Iver for sit Kald. At Schn. forresten heller ikke var usjærlig findet mod denne Lærer, kan jeg bevise af hans ovennævnte Breve til Biskoppen, hvori han heiligen beklager ham, som nu var brødløs, og mere end een Gang bestræber sig meget for at skaffe ham noget at leve af.

Eller vil man maaskee paa Grund af det, som Gr. fortæller at Disciplene i de lavere Klasser udstode af deres Lærere, finde en Grund til at beskylde Schn. for et usjærligt Sind mod hine, som han burde have beskyttet og sikret mod saadan Haardhed, da forglemmer man den Vanskelighed, dette paa den Tid havde, da ikke alene det Princip var herskende, at Strengthed var nødvendig til at overholde Disciplenes Flid i at lære deres Lectier noiagtigt (det var i min Skoletid ligesaa), og Rectoren ikke godt kunde forbyde sine Medlærere at bruge det Middel, som han selv endnu af Omsorg for Ungdommens Bedste troede at burde betjene sig af, men Misbruget ikke lettelig lod sig forebygge, da Skolen endnu ikke var forsynet med Rattelovne, hvilket først skeete i Rector Sartorphs

Tid, og derfor den meste Tid af Aaret saavel Rector maatte give sin Underviisning hjemme i sin Residents, som Hørerne paa deres Kamre, hvor det altsaa ikke lod sig gjøre at hiin, især medens han selv havde Timer, kunde holde Bisittats, og det vilde have robet for stor Mistillid til Læreren, om han ret ofte gjorde det, hvad desuden ei vilde have nyttet stort, da denne naturligviis, saa længe Rector var tilstede, vilde have vogtet sig for at overskride Billigheds Grændse, og det ellers i Tilfælde af Mishandling vilde have været altfor uovelig for en Discipel at klage over sin Lærer. Dog det er heller ikke egentlig det, hvorover her doleres, da Mishandlingen ikke var tilføjet Drengen af nogen Lærer, men af de større Disciple paa Regentens¹⁾, hvor Corrector boede og ex officio skulde føre Opsynet med de der logerende Disciple, til hvem altsaa Rector burde have den fornødne Tillid.

Tilbage staaer altsaa endnu kun det væsentligste Punkt imod sal. Schnabel, som Forfatteren henter af den Grønlundske Klage S. 188, og som naturligviis maa oprøre enhver Læser, som anseer den for bogstavelig sand eller ikke derved adstiller hvad der ei kan komme paa Rectorens Regning, da der her fortælles, at nogle af de ældre Disciple, som paa egen Haand havde foretaget sig at holde Criminalforhør over ham, da han, som dog den Dag slet ikke havde været paa Skolen, beskyldtes for at have taget en Bog, som Rectoren troede at have glemt der, toge ham ind paa ovenmeldte Regents¹⁾, der pryglede ham først med en Stok, som gik i Stykker, derpaa slede 4 Riis op paa ham og atter fremtog 2 nye, af hvilke det allerede er besynderligt, at de paa deres Kamre skulde have havt et saadant Forraad, da Executionen jo ikke fore-

¹⁾ En Bygning, hvis ene Udside endnu er kjendelig i Muren fra Domprovstens ene Have ud til Domkirkegaarden.

toges paa den noget derfra liggende Skole, hvor der sagtens var nok af det Slags Redskaber, ligesom og at Gr. som imidlertid laae paa Gulvet, skulde kunne have talt dem saa noie, dette altsaa allerede rober, at Fortællingen er overdreven. Men endnu mere fremhæver dette af det Følgende, at de, efterat have afvunget ham en Bekjendelse, som han i sin Nød greb til, men de ikke vilde troe at han var uskyldig (hvilket han jo ikke kunde paastaae, naar han bekjendte at have solgt Bogen til en Bonde i Himmelev, som for havde gaaet i Skolen), forte ham til Rectoren, som derpaa uden videre Undersøgelse skulde have sagt: „ja vidste ham til han oplyser hvor den er“, hvilket er saa utroligt, at det ikke blot neppe var muligt hos en blot nogenlunde fornuftig Mand, selv naar han var opbragt, hvortil Schn. jo ingen Marsag havde, skulde have givet disse Knægte en saadan Fuldmagt, men endog indeholder den Modsigelse, at de skulde bringe Gr. til at oplyse hvad han allerede havde oplyst; thi at det var en Nødlokn vidste jo hverken de eller Rectoren den Gang. Muligt altsaa nok, at Schn. har befalet eller anmodet dem om at gaae med ham til Himmelev, som kun er en Spadsjetour fra Roskilde, for at høre, hvorledes Sagen forholdt sig, hvorom de heller ingen Bækked fik eller synes at have spurgt om, men Mishandlingen af ham undervejs kan han ikke have givet dem nogen Bemyndigelse til. Det maa altsaa, ifald det virkelig er gaaet saa galt til, som Gr. i sin Harme ved at tænke derpaa udmaler det, være noget, de paa egen Haand have tilladt sig, eller at de puffede ham i Ryggen med en Stok, naar han ikke gif hurtigt nok, andet end sædvanlige Drengestreger. Imidlertid faldt Forhøret hos Bonden ganske anderledes ud, end de havde ventet, og der bliver atter ingen fornuftig Sammenhæng i Fortællingen, naar Gr. skriver, at hans Bødler, da de kom til Himmelev, hvor Bonden ikke vidste af nogen Bog at sige,

men skjænkede godt for dem og for Gr. med, „mærkede, at de havde forgrebet sig paa en Uskyldig“; thi hvoraf skulde de mærke det, da de jo endog af Bondens Erklæring tværtimod maatte see, at Gr. havde givet en falsk Dplysning, og altsaa maatte, hvis Rectoren havde givet ovennævnte Fuldmagt, have fortjat Bidskningen indtil den Anklagede afgav en anden og sandere Forklaring? ligesom der jo heller ingen Rimelighed er i, at de ei skulde have bragt Stakkelen tilbage til Rectoren med Besked om, at han havde loiet, eller denne da ei skulde have befymret sig videre om, hvad Resultatet af det Forhør hos Bonden var blevet, som han selv skal have givet de ældre Disciple Befaling til pintligen at anstille, og da selv have foretaget en nærmere Undersøgelse, medmindre han skulde have været ligesaa glemsom som grusom. Men desværre kan man om et saadant enkelt Factum efter mere end 120 Aars Forløb ikke mere faae den Anklagedes eget Forsvar eller Forklaring at høre, kan altsaa, naar Klagen endydermere indeholder noget Selvomdfigende, noget ikke aldeles Sandsynligt, noget som strider imod den omtalte Rectors elleris fordeedlagtigt bekyendte Charakter, ja imod en blot fornuftig Fremfærd af ham, samt alene grunder sig paa en gammel Mands Erindringer fra hans Barndomsdage, i hvilke han selv neppe kan have opfattet alt med fuldkommen Rolighed, Noiagtighed og Upartiffhed, umuligen antage en saadan Beretning for et fuldkommen paalideligt Actstykke til at domme den Baagjældende efter. Djsaa vilde Sagen være en anden, hvis Gr. selv havde udgivet dette Stykke af sin Levnetsbeskrivelse eller revideret og reenskrevet det til Trykken, altsaa maatte være ansvarlig for Sandheden af hvad han havde skrevet¹⁾, hvorom man

¹⁾ Det er overhovedet en mildtig Sag med hvad der af en Fremmed udgives af en afdød Forfatters efterladte Papirer, uden at man veed,

nu ingen Forvisning har. Men Sagen er rimeligviis funden, at denne simple Bondedreng, da han blev fremsført og anlagt for Rectoren, har været saa forbløffet, at han hverken har kunnet forsvare sig med fornøden Frimodighed imod saa mægtige Anklagere eller turdet tale noget om den Voldsomhed, hvormed de havde afpresset ham den gjorte Tilstaaelse, da enhver som kjender lidt til den Tone, der herskede i vore ældre Skoler, vil vide, hvilken Autoritet Mesterlectien ikke sjelden tiltog sig over de yngre Klasser, hvorom altsaa Rector denne Gang idetmindste kan have været aldeles uvidende, og vel heller ikke var kommen til nogen Kundskab om, hvis ikke den mishandlede Drengs Moder havde klaget; thi saasnart han fik Syn for Sagen, blev han efter Grønlunds Beretning forfærdet (hvor kunde han blive det, hvis han selv virkelig havde givet hine den Befaling at pidske ham til han bekjendte?) og da anordnede Alt hvad der kunde tjene til hans Restitution, hvilket da heller ikke rober nogen Mangel paa Kjærlighed, som fal. Thorup i Anledning af denne Sag vil beskyldes ham for. Thi at han bad Moderen ikke videre at paaanke Sagen, hvad vel heller ikke vilde have nyttet stort, da Afgjørelsen jo i alt Fald vilde være bleven Rectoren overladt, er naturligt. Og at han skulde have ladet Gjerningsmændene slippe ustraffede, skjøndt maaskee den lille Grønlund intet erfarede derom, da som sagt, Underviisningen gaves og selvfølgelig vel ogsaa Afstraffelser foretoges paa ganske forskjellige Steder, er ikke rimeligt, da Schnabel ingen Complimenter pleiede at gjøre med de vorne Disciple, hvilket jeg med flere Data og af hans ovenomtalte Breve til Biskoppen kunde bevise, samt Gr. selv beviser, som

hver Meget Forfatteren senere vilde have cæsureret, rettet eller omarbejdet deraf, især naar der er forgaet lang Tid siden det første Udkast blev nedskrevet. Som historisk Document har dette Grønlundske Stykke altsaa aldeles ingen tilsvækkelig Troværdighed.

i denne sin Biographie fortæller, at han selv i Mesterlectien, skjøndt 17 Aar gammel, fik mange Hug af ham. Endelig beviser selv hiin Historie, om den end havde været paalideligere end den er, ikke noget virkelig ufjærligt Sind. Jeg kunde anføre Exempler paa meget retsindige og godmodige Lærere, som enkelte Gange dog have overilet sig og ei have valgt de rette Midler. Fremdeles hvor man kun har Vidnesbyrd fra den ene Side og kun fra dens, der troer sig forurettet, optegnet mange Aar efter at Begivenheden, ja endydermere i hans Barndom, er indtruffen, hvoraf han rimeligviis ikke kan huske Alt saa noie, Dptegnelsen maaskee er skeet i en noget exalteret Stemming af en gammel Mand, som Meddeleeren selv beretter ei var fri for imellemstunder at tage sig et poculum hilaritatis, samt foruden den her omhandlede Hovedsag indeholder flere Usandsynligheder, (som f. Ex. S. 187 om den Hører, der, da hans Klases 20 Disciple i Tallet, fordi de med al Anstrængelse ikke kunde lære deres Lectie, vare udeblevne en Eftermiddag (en Selvraadighed, som jo i alt Fald ikke derved kan undskyldes) Morgenen derefter straffede dem saaledes, at den Overste fik 20 Haandast, den næste 19, o. s. fr. Raden ned hvergang minus 1, paa de 4 nederste nær, der slap med 4 hver, hvilket altsaa i alt udgjorde 216 Haandast, hvad der, da de formodentlig gaves med behørigt Eftertryk, maa have været et heelt anstrængende Arbeide for Executor selv; og ligesaa den anden Begivenhed, at Læreren paa det haardeste straffede en Discipel, fordi han i Constructionen af Ordene nomina aliarum rerum satte Adjectivet foran Substantivet (thi dette siger Gr. udtrykkelig, Stedet er altsaa ikke utydeligt, som Red. mener), hvorover Hørereren, da de andre ei kunde gjøre det bedre, tilsidst blev opbragt i den Grad, at han jog dem allesammen paa Døren, hvilket de vel sagtens ikke have været saa meget misfornøiede med, og skjøndt han

Dagen efter sendte Bud efter dem, dog ikke inden en 8 Dags Tid (!) kunde faae den hele Klasse samlet.) — Hvor saadanne Historier debiteres, der kan man neppe antage Alt for gode Vare, men medrette forlange at nogen historisk Kritik træder til, især naar man tvertimod har et saa paalideligt Vidnesbyrd om Bedkommendes Charakter, som det ovenanførte af Fleischer.

Dette er saaledes det Væsentligste af hvad jeg om Bernhard Schnabels moralske Charakter og Dngangsmaade med hans Disciple har kunnet finde eller slutte, og deri tillige i Forbindelse med det, Gr. fortæller, middelbart har nogle Bidrag til Kundskab om baade Disciplinens og Underviisningens Tilstand i Roskilde Kathedralskole paa de Tider. Begge vare strenge, den første uidentvivel hos nogle af Underlærerne til Overdrivelse, den sidste maaskee for meget bindende til blot Udenadslæren og deri i højeste Grad noieregnende efter Ordspøget *tantum scimus, quantum memoria tenemus*. I alle Tilfælde indtager imidlertid dog Mag. Bernhard Schnabel vist en ærefuld Plads i den „Række af eminente Rectorer“, som vor fortjente Myerup i hans interessante „Udkast til en Historie om de latinske Skoler i Danmark og Norge“ eller 3die Bind af historisk-statistisk Skildring af Tilstanden sammesteds, S. 160, tillægger Skolen lige fra Mag. Hans Kallundborg til Dr. J. H. Tauber inclusive eller fra 1641 af til 1804, da Bogen udkom, maaskee kun Jesper Schade undtagen, som forfaldt til Drif. Jeg holder mig derfor saalænge intet fuldkommen sikkert Vidnesbyrd om det Modsatte foreligger, hvad her ingenlunde er Tilfældet, helst til det gamle *de mortuis nil nisi bene*.

Roskilde i Decbr. 1850.